



Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
ANTHONY MICHAEL COLLINS IŠVADA,
pateikta 2023 m. liepos 13 d.¹

Byla C-646/21

K,

L

prieš

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

(*Rechtbank Den Haag, zittingsplaats's-Hertogenbosch* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Hertogenbose, Nyderlandai) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Bendra prieglobsčio politika ir papildoma apsauga – Paskesni tarptautinės apsaugos prašymai – Direktyva 2011/95/ES – 10 straipsnio 1 dalies d punktas – Persekiojimo priežastys – Priklausymas prie tam tikros socialinės grupės – Trečiosios šalies piliečiai, kurie didžiąją dalį savo gyvenimo etapo, kai formuojasi asmens tapatybė, praleido valstybėje narėje – Europos vertybės, normos ir elgesys – Lyčių lygybė – Moterų ir mergaitės, nusižengiančios socialinio elgesio normoms kilmės šalyje – Geriausi vaiko interesai“

I. Įžanga

1. Ši išvada susijusi su dviejų paauglių mergaičių iš Irako K ir L², penkerius metus gyvenusių Nyderlanduose, kol buvo nagrinėjami jų šeimos pirminiai tarptautinės apsaugos prašymai, tarptautinės apsaugos prašymais. Tuo laikotarpiu jos buvo lyčių lygybę vertinančios visuomenės dalis ir perėmė savo bendraamžių vertybes, normas ir elgesį. Savo paskesniuose tarptautinės apsaugos prašymuose³, kuriuos *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius, Nyderlandai) atmetė kaip akivaizdžiai nepagrįstus⁴, apeliančios teigia, kad jeigu grįžtų į Iraką, negalėtų laikytis vertybių, normų ir elgesio, kuriais moterims ir mergaitėms nesuteikiamos Nyderlanduose jų turimos laisvės, ir dėl jų išraiškos jos galėtų būti persekiojamos.

¹ Originalo kalba: anglų.

² Šioje išvadoje jas vadinsiu „apeliantėmis“.

³ 2019 m. balandžio 4 d. prašymai. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60) 2 straipsnio q punkte paskesnis prašymas apibrėžiamas kaip vėlesnis tarptautinės apsaugos prašymas priėmus galutinį sprendimą dėl ankstesnio prašymo, įskaitant atvejus, kai prašytojas eksplicitiškai atsiėmė savo prašymą, ir atvejus, kai sprendžiančioji institucija atmetė prašymą po to, kai jis buvo implicitiškai atsiimtas pagal šios direktyvos 28 straipsnio 1 dalį.

⁴ 2020 m. gruodžio 21 d. sprendimai, apskūsti 2020 m. gruodžio 28 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išnagrinėjo skundus 2021 m. birželio 17 d.

Prejudiciniais klausimais siekiama išsiaiškinti, ar asmenys, kurių padėtis tokia kaip apeliančių, turi teisę į tarptautinę apsaugą dėl to, kad priklauso prie tam tikros socialinės grupės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95/ES⁵ 10 straipsnio 1 dalies d punktą.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

2. Direktyvos 2011/95 10 straipsnyje „Persekiojimo priežastys“ numatyta:

„1. Valstybės narės, vertindamos persekiojimo priežastis, atsižvelgia į šiuos veiksnius:

- a) rasės sąvoka visų pirma apima odos spalvą, kilmę ar priklausymą konkrečiai etninei grupei;
- b) religijos sąvoka visų pirma apima teistinių, neteistinių ir ateistinių įsitikinimų turėjimą, dalyvavimą ar nedalyvavimą formaliose pamaldose privačiai ar viešai, vienam ar kartu su kitais, kitus religinius veiksmus ar pažiūrų išraišką arba asmeninio ar bendruomeninio elgesio formas, grindžiamas ar privalomas pagal bet kokius religinius įsitikinimus;
- c) tautybės sąvoka neribojama vien pilietybės turėjimu ar jos neturėjimu, bet visų pirma apima priklausymą grupei, kuri apibūdinama atsižvelgiant į jos kultūrinį, etninį ar kalbinį tapatumą, bendrą geografinę ar politinę kilmę ar santykius su kitos valstybės gyventojais;
- d) grupė laikoma tam tikra socialine grupe, kai visų pirma:
 - tos grupės nariai turi tas pačias prigimtines savybes ar bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti, arba turi tas pačias savybes ar įsitikinimus, kurie yra tokie svarbūs to asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti, ir
 - ta grupė turi individualų tapatumą atitinkamoje šalyje, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią.

Atsižvelgiant į aplinkybes kilmės šalyje, tam tikrai socialinei grupei gali priklausyti grupė, susidariusi dėl būdingos seksualinės orientacijos. Seksualinė orientacija negali būti suprantama kaip veiksmai, kurie pagal valstybių narių nacionalinę teisę laikomi nusikalstamais. Siekiant pripažinti priklausymą prie tam tikros socialinės grupės arba nustatyti tokios grupės savybes, turi būti tinkamai atsižvelgiama į su lytimi susijusius aspektus, įskaitant lyties tapatybę;

- e) politinių pažiūrų sąvoka visų pirma apima turimas pažiūras, įsitikinimus ar tikėjimą tam tikru klausimu, susijusiu su 6 straipsnyje minėtais galimais persekiojimo vykdytojais ir jų politika ar metodais, nesvarbu, ar prašytojas pagal tas pažiūras, įsitikinimus ar tikėjimą ėmėsi veiksmų.

2. Vertinant, ar prašytojas visiškai pagrįstai bijo būti persekiojamas, nesvarbu, ar prašytojas iš tikrųjų turi rasinių, religinių, tautinių, socialinių ar politinių savybių, dėl kurių jis gali būti persekiojamas, su sąlyga, kad tokią savybę prašytojui priskiria persekiojimo vykdytojas.“

⁵ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9).

B. Nyderlandų politikos aplinkraščiai

3. Pagal nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priedą *Vreemdelingencirculaire 2000 (C)* (2000 m. Aplinkraštis dėl užsieniečių (C), toliau – 2000 m. Aplinkraštis dėl užsieniečių (C)) C7.2.8 punkte⁶ nustatyta:

„Pagrindinė taisyklė yra ta, kad pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga negali būti suteikiami vien dėl Nyderlanduose susiformavusio vakarietiško gyvenimo būdo. Reikalaujama prisitaikyti prie Afganistano papročių. Galimos dvi išimtys:

- jei moteris pateikia įtikinamą argumentą, kad vakarietiškas elgesys yra religinių ar politinių įsitikinimų išraiška;
- jei moteris pateikia įtikinamą argumentą, kad ji turi asmeninių savybių, kurias labai sunku arba praktiškai neįmanoma pakeisti, ir kad dėl šių savybių ji bijo persekiojimo arba kad jai gresia nežmoniškas elgesys Afganistane“.

4. *Vreemdelingencirculaire 2000 (B)* (2000 m. Aplinkraštis dėl užsieniečių (B)) B8.10 punkte „Vakarietiškas mokyklas lankančios mergaitės“ nustatyta:

„IND (*Immigratie- en Naturalisatiedienst*, Nyderlandų imigracijos ir natūralizacijos tarnyba, toliau – IND) išduoda leidimą laikinai gyventi šalyje „suvakarėjusioms“ mergaitėms, jei mergaitė įtikinamai įrodo, kad grįžusi į Afganistaną ji patirs neproporcingą psichosocialinį spaudimą. IND vertina, ar esama neproporcingo psichosocialinio spaudimo, remdamasi aplinkybėmis, kurios turi apimti:

- a) mergaitės vesternizacijos laipsnį;
- b) individualias humanitarines aplinkybes, kurios turi apimti (mergaitės arba šeimos nario) medicines aplinkybes ir mergaitės šeimos nario mirtį Nyderlanduose; ir
- c) galimybę dalyvauti Afganistano visuomenėje, kuri apima šeimos sudėties ir įtakingų veikėjų (genčių vadų, karo vadų), galinčių apsaugoti mergaitę, buvimo vertinimą.

Kiek tai susiję su a punktu, IND vertina vesternizacijos laipsnį remdamasi šiomis aplinkybėmis:

- mergaitė yra ne jaunesnė kaip dešimties metų;
- ji gyveno Nyderlanduose ne trumpiau kaip aštuonerius metus nuo pirmojo prašymo suteikti prieglobstį nustatytam laikotarpiui pateikimo dienos iki prašymo išduoti įprastą leidimą gyventi šalyje nustatytam laikotarpiui pateikimo dienos, kaip aprašyta šioje dalyje, ir
- ji lankė mokyklą Nyderlanduose.

Jei mergaitė neatitinka vienos ar kelių iš šių aplinkybių, jai tenka didesnė įrodinėjimo pareiga, siekiant įtikinamai pagrįsti, kad pagal šią politiką jai turėtų būti suteiktas įprastas leidimas gyventi šalyje nustatytam laikotarpiui. <...>“

⁶ Šis punktas įtrauktas į su Afganistanu susijusį skirsnį „Konkrečios gairės šalims“, o šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Irako prašytojais.

III. Faktinės aplinkybės pagrindinėje byloje, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

5. 2015 m. rugsėjo 29 d. apeliantės kartu su tėvu, motina ir teta išvyko iš Irako. 2015 m. lapkričio 7 d. jie Nyderlandų valdžios institucijoms pateikė tarptautinės apsaugos prašymus. Tuo metu apeliantėms buvo atitinkamai 10 ir 12 metų. 2018 m. liepos 31 d. *Raad van State* (Valstybės Taryba, Nyderlandai) jų prašymus galutinai atmetė. 2019 m. balandžio 4 d. apeliantės pateikė paskesnius tarptautinės apsaugos prašymus. 2020 m. gruodžio 21 d. jie buvo atmesti kaip akivaizdžiai nepagrįsti. 2020 m. gruodžio 28 d. apeliantės pateikė apeliacinius skundus dėl tokių sprendimų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuris šiuos skundus išnagrinėjo 2021 m. birželio 17 d. To teismo posėdžio dieną apeliantėms buvo 15 ir 17 metų ir jos nepertraukiamai gyveno Nyderlanduose penkerius metus ir septynis su puse mėnesio.

6. Apeliantės tvirtina, kad dėl ilgo buvimo Nyderlanduose tuo gyvenimo etapu, kai formuojasi asmens tapatybė, jos perėmė olandų bendraamžių vertybes, normas ir elgesį. Nyderlanduose jos suvokė, kad jos, kaip mergaitės, turi laisvę savarankiškai spręsti, kaip gyventi. Jos nurodo, kad nori ir toliau pačios spręsti, kaip tai darė Nyderlanduose, ar bendrauti su berniukais, ar sportuoti, mokytis, ar tuoktis ir su kuo tuoktis, ar dirbti ne namuose. Jos taip pat nori pačios spręsti dėl politinių ir religinių pažiūrų ir viešai jas reikšti. Kadangi grįžusios į Iraką jos negalėtų atsisakyti šių vertybių, normų ir elgesio, jos prašo tarptautinės apsaugos.

7. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad vertybės, normos ir elgesys, kuriais remiasi apeliantės, iš esmės susideda iš tikėjimo lyčių lygybe⁷. Minėtas teismas turi nuspręsti, ar apeliantės gali būti laikomos priklausančiomis prie tam tikros socialinės grupės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą, ar, kada ir kaip sprendimą priimantis asmuo turėtų atsižvelgti į geriausius vaiko interesus prašyme suteikti tarptautinę apsaugą ir ar reikėtų atsižvelgti į žalą, kurią, apeliančių teigimu, jos patyrė dėl streso, susijusio su ilgalaikiu gyvenimu nežinioje dėl jų gyvenamosios vietos Nyderlanduose ir priverstinio grąžinimo į kilmės šalį grėsmės.

8. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 2011/95] 10 straipsnio 1 dalies d punktas turi būti aiškinamas taip, kad vakarietiškos normos, vertybės ir elgesys, kuriuos trečiųjų šalių piliečiai perima būdami valstybės narės teritorijoje didžiąją dalį savo tapatybės formavimosi etapo ir be jokių apribojimų dalyvaudami visuomenės gyvenime, turi būti laikomi bendra istorija, kurios negalima pakeisti, arba savybėmis, kurios yra tokios svarbios to asmens tapatumui, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar trečiųjų šalių piliečiai, kurie, neatsižvelgiant į atitinkamas priežastis, perėmė panašias vakarietiškas normas ir vertybes faktiškai būdami valstybėje narėje savo tapatybės formavimosi etapu, turi būti laikomi „tam tikros socialinės grupės nariais“, kaip tai suprantama pagal [Direktyvos 2011/95] 10 straipsnio 1 dalies d punktą? Ar klausimas, ar „tam tikra socialin[ė] grup[ė] <...> turi[nti] individualų tapatumą atitinkamoje šalyje“ egzistuoja, turi būti vertinamas atitinkamos valstybės narės požiūriu, o gal, siejant jį su [Direktyvos 2011/95] 10 straipsnio 2 dalimi, jis turi būti aiškinamas taip, kad lemiamą reikšmę turi tai, ar užsienietis gali įrodyti, kad kilmės šalyje jis bus laikomas tam

⁷ Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 23 punktas.

tikros socialinės grupės nariu, arba kad jam ten bet kuriuo atveju bus priskiriamos atitinkamos savybės? Ar reikalavimas, kad vesternizacija gali būti pagrindas suteikti pabėgėlio statusą tik tuo atveju, jeigu ji grindžiama religiniais ar politiniais motyvais, yra suderinamas su [Direktyvos 2011/95] 10 straipsniu, siejama su negrąžinimo principu ir teise į prieglobstį?

3. Ar nacionalinė teisinė praktika, pagal kurią sprendimą priimanti institucija, vertindama tarptautinės apsaugos prašymą, įvertina vaiko interesus, prieš tai jų (kiekvienoje procedūroje) aiškiai nustačiusi (arba neleidusi nustatyti), yra suderinama su Sąjungos teise, visų pirma, su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [(toliau – Chartija)] 24 straipsnio 2 dalimi, siejama su Chartijos 51 straipsnio 1 dalimi? Ar atsakymas į šį klausimą būtų kitoks, jeigu valstybė narė turi vertinti prašymą leisti gyventi šalyje įprastiniais pagrindais ir priimant sprendimą dėl šio prašymo turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus?
4. Kaip ir kokiame tarptautinės apsaugos prašymo vertinimo etape turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus ir jie turi būti vertinami atsižvelgiant į Chartijos 24 straipsnio 2 dalį, visų pirma, žala, kurią nepilnametis patyrė dėl ilgalaikio faktinio buvimo valstybėje narėje? Ar vertinant svarbu, ar šis faktinis buvimas šalyje buvo teisėtas? Ar vertinant vaiko interesus šio prašymo vertinimo kontekste svarbu, ar valstybė narė sprendimą dėl tarptautinės apsaugos prašymo priėmė per Sąjungos teisėje numatytus sprendimo priėmimo terminus, ar nesilaikyta anksčiau nustatytos prievolės grįžti ir ar valstybė narė nevykdė išsiuntimo po to, kai buvo priimtas įpareigojimas išvykti iš šalies, ir dėl to nepilnametis ir toliau faktiškai galėjo būti toje valstybėje narėje?
5. Ar nacionalinė teisinė praktika, pagal kurią pirminiai ir paskesni tarptautinės apsaugos prašymai skiriasi tuo, kad paskesnių tarptautinės apsaugos prašymų atveju neatsižvelgiama į įprastinius pagrindus, yra suderinama su Sąjungos teise vadovaujantis Chartijos 7 straipsniu, siejama su jos 24 straipsnio 2 dalimi?“

9. Rašytines pastabas pateikė apeliantės, Čekijos, Graikijos, Prancūzijos, Vengrijos bei Nyderlandų vyriausybės ir Europos Komisija. Šios šalys ir Ispanijos vyriausybė 2023 m. balandžio 18 d. teismo posėdyje atsakė į Teisingumo Teismo raštu ir žodžiu pateiktus klausimus.

IV. Analizė

A. Pirmasis ir antrasis klausimai

10. Pirmąjį ir antrąjį klausimus nagrinėsiu kartu, nes jais abiem prašoma išaiškinti Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą.

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar trečiųjų šalių piliečiai, gyvenę valstybėje narėje didžiąją dalį savo gyvenimo etapo, kuriuo formavosi jų tapatybė, gali būti laikomi priklausančiais prie tam tikros socialinės grupės, kaip tai suprantama pagal 10 straipsnio 1 dalies d punkto pirmą įtrauką, nes jie „turi <...> bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti“, arba „savybes ar įsitikinimus, kurie yra tokie svarbūs to asmens tapatumui <...> kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti“. Ar pagal šią nuostatą reikalaujama, kad tam tikrų vertybių laikymasis galėtų pateisinti tarptautinės apsaugos suteikimą tik tada, kai jis turi religinį ar politinį pagrindą? Kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų vertinti, ar 10 straipsnio 1 dalies d punkto antroje įtraukoje nurodyta sąlyga – ar grupė atitinkamoje šalyje turi individualų tapatumą, nes aplinkinė visuomenė suvokia ją kaip kitokią – yra įvykdyta?

1. *Gautų pastabų santrauka*

12. Nyderlandų vyriausybė nurodo, kad pagal IND gaires, kurios grindžiamos *Raad van State* (Valstybės Taryba) sprendimu⁸, vakarietišką gyvenimo būdą pasirinkusios moterys nėra tam tikros socialinės grupės narės. Vis dėlto jos gali gauti tarptautinę apsaugą, jeigu: i) šis gyvenimo būdas grindžiamas religiniais ar politiniais įsitikinimais, kurie yra labai svarbūs jų tapatumui ar sąžinei; arba ii) tikėtina, kad jos bus persekiojamos subjektų savo kilmės šalyje dėl savo savybių, kurių praktiškai neįmanoma pakeisti; arba iii) kad joms grės nežmoniškas elgesys, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 15 straipsnio b punktą. Politinių įsitikinimų sąvoka, kuri yra labai svarbi tapatumui ar sąžinei, nurodytiems pirmojoje iš išvardytų sąlygų, turi būti aiškinama plačiai, kaip apimanti moterų, kurios nesilaiko socialinių papročių, religinių taisyklių ar kultūros normų, kuriomis diskriminuojama dėl lyties, persekiojimą⁹.

13. Čekijos, Graikijos, Vengrijos ir Nyderlandų vyriausybės pritaria nuomonei, kad apeliančių argumentai grindžiami pirmenybės teikimu tam tikram gyvenimo būdui. Pagal nacionalines taisykles, kuriomis Direktyva 2011/95 perkeliama į nacionalinę teisę, tarptautinė apsauga negali būti suteikta tokiu pagrindu. Prisitaikiusios prie gyvenimo valstybėje narėje per ilgą buvimą jos teritorijoje, grįžusios į savo kilmės šalį apeliančios galėtų tikėtis, kad vėl prisitaikys prie gyvenimo laikydamosi savo kilmės šalies normų ir papročių taip pat, kaip ir kiti gyventojai. Tam tikro gyvenimo būdo troškimas nėra įsitikinimas, kuris būtų toks svarbus tapatumui ar sąžinei, kad asmuo neturėtų būti verčiamas jo atsisakyti. Apeliančioms nėra būdingos tos pačios prigimtinės savybės ar bendra istorija, kurią būtų galima nustatyti, nes tariama kategorija „moterys ir mergaitės, perėmusios vakarietišką gyvenimo būdą“, yra pernelyg plati, įvairialypė ir abstrakti, kad sudarytų aiškiai apibrėžtą socialinę grupę pagal Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą. Be to, apeliančios nesistengė pagrįsti, kodėl ir kaip joms grėstų persekiojimas grįžus į kilmės šalį.

14. Ispanijos ir Prancūzijos vyriausybės bei Komisija su tuo nesutinka. Jų nuomone, mergaitės gali priklausyti prie tam tikros socialinės grupės, be kita ko, dėl lyties ir amžiaus, o tai yra prigimtinės savybės.

15. Savo žodinėse pastabose Ispanijos vyriausybė nurodė, jog iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad apeliančios pagrindinėje byloje ne tik perėmė siekius pagerinti savo finansinę ar kultūrinę padėtį. Konkrečiau kalbant, jos apibūdinamos kaip moterys ar mergaitės, pasirinkusios tokį gyvenimo būdą, kurį vedant joms pripažįstamos jų pagrindinės teisės ir leidžiama jomis naudotis. Taigi jos atitinka pirmąją Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkto sąlygą. Ar yra įvykdyta antroji šios nuostatos sąlyga, t. y. kad grupė atitinkamoje šalyje turi individualų tapatumą, taip pat priklauso nuo aplinkybių, susiklosčiusių jų kilmės šalyje.

16. Prancūzijos vyriausybės teigimu, tai, kad asmenys ilgą laiką praleido valstybėje narėje, reiškia, kad jie turi bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti, arba bendrus įsitikinimus, kurie yra tokie svarbūs šių asmenų tapatumui ar sąžinei, kad jie neturėtų būti verčiami jų atsisakyti. Toliau laikantis tos valstybės narės vertybių, normų ir elgesio, aplinkinė jų kilmės šalies visuomenės suvoks šių bendrų savybių turinčius asmenis kaip atskiros grupės narius. Pavyzdžiui, dėl priešinosi priverstinei santuokai apeliančios gali būti persekiojamos, o nuo to valdžios institucijos jų neapsaugos.

⁸ *Werkinstructie 2019/1, Het beoordelen van asielaanvragen van verwesterde vrouwen* (Darbo instrukcija 2019/1. Suvakarėjusių moterų prieglobsčio prašymų vertinimas).

⁹ 2000 m. Aplinkraščio dėl užsieniečių (C) C.2.3.2 punktas.

17. Komisijos teigimu, įsitikinimas, kad vyrai ir moterys turi lygias teises, gali būti laikomas bendru ir esminiu įsitikinimu. Tai, kad kilmės šalyje yra mergaitės ir moteris diskriminuojančių įstatymų, kuriais siekiama neproporcingai jas nubausti, kai jos pažeidžia tam tikras normas ir papročius, rodo, kad toje šalyje tokie asmenys gali būti laikomi atskira grupe.

2. *Ižanginė pastaba*

18. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad ši byla nėra susijusi su pačiomis „suvakarėjusiomis moterimis“¹⁰. Vis dėlto nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodoma „vakarietiškas gyvenimo būdas“ ir „vakarietiškas elgesys“, ir šios sąvokos gali atspindėti jų vartojimą 2000 m. Aplinkraštyje dėl užsieniečių (C). Pastabas pateikusios šalys daugiausia laikėsi nuomonės, kad sąvokos „vesternizuotas“ ir „vakarietiškas“ yra pernelyg neapibrėžtos, kad jas būtų galima taikyti tarptautinės apsaugos prašymų kontekste. Sutinku su šiomis pastabomis. „Rytai“ ir „Vakarai“ yra milžiniški, įvairūs regionai, kuriuose daugybė religinių tradicijų, moralės kodeksų ir vertybių. Kadangi Teisingumo Teisme nepateikta tikslių sąvokų „vakarietiškas gyvenimo būdas“ ir „vesternizuotos moterys“ apibrėžčių, jos iš esmės neturi prasmės. Dar žalingiau yra tai, kad sąvokų „rytietiškas“ ir „vakarietiškas“ vartojimas kalbant apie moralinius kodeksus ir vertybes įtvirtina klaidingą dichotomiją, kuri yra skaldančio dialogo dalis. Todėl šioje išvadoje vengiama vartoti šias sąvokas.

3. *Vertinimas*

a) *Teisinės sistemos apžvalga ir įvadas*

19. 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl pabėgėlių statuso¹¹ (toliau – Ženevos konvencija) įsigaliojo 1954 m. balandžio 22 d. Ji buvo papildyta 1967 m. sausio 31 d. Niujorke priimtu Protokolu dėl pabėgėlių statuso, įsigaliojusi 1967 m. spalio 4 d.¹² Ženevos konvencija yra tarptautinio teisinio pabėgėlių apsaugos režimo kertinis akmuo¹³. Valstybės narės yra Ženevos konvencijos susitariančiosios šalys, tačiau Sąjunga – ne.

20. Direktyvoje 2011/95 valstybių narių kompetentingos institucijos gali rasti bendras sąvokas, kurios turi būti aiškinamos atsižvelgiant į Ženevos konvenciją. Šios konvencijos preambulėje primenama, kad Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras (toliau – JTVPK) yra atsakingas už tarptautinių konvencijų, kuriomis užtikrinama pabėgėlių apsauga, taikymo stebėseną. Atsižvelgdamas į Ženevos konvencijoje JTVPK suteiktą vaidmenį, Teisingumo Teismas nusprendė, kad JTVPK dokumentai yra ypač svarbūs aiškinant Direktyvą 2011/95¹⁴. Šią direktyvą taip pat reikia aiškinti taip, kad ji atitiktų Chartiją¹⁵.

¹⁰ Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 25 punktą.

¹¹ *Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys*, 189 t., 1954, p. 150, Nr. 2545.

¹² Šiuo protokolu buvo panaikinti Ženevos konvencijos laiko ir geografiniai apribojimai, kad ji būtų taikoma visuotinai, o ne tik asmenims, kurie tapo pabėgėliais dėl įvykių, susiklosčiusių iki 1951 m. sausio 1 d.

¹³ Žr. SESV 78 straipsnį dėl bendros prieglobsčio, papildomos apsaugos ir laikinosios apsaugos politikos plėtojimo pagal Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso. Taip pat žr., be kita ko, Direktyvos 2011/95 3, 4, 14 ir 22–24 konstatuojamąsias dalis.

¹⁴ 2021 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos vienovės išsaugojimas)* (C-91/20, EU:C:2021:898, 56 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

¹⁵ Direktyvos 2011/95 16 konstatuojamoji dalis ir 2012 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *Y ir Z* (C-71/11 ir C-99/11, EU:C:2012:518, 47 ir 48 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

21. Direktyvoje 2011/95 nurodyta tarptautinė apsauga iš esmės turi būti suteikta trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės, kuris pagrįstai bijo būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei (pabėgėlis) arba kuriam, jei jis būtų grąžintas į savo kilmės šalį, gresia realus pavojus patirti didelę žalą (papildomą apsaugą galintis gauti asmuo)¹⁶.

22. Direktyvos 2011/95 10 straipsnyje nustatytos persekiojimo priežastys¹⁷. Visi Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalyje išvardyti aspektai yra svarbūs vertinant, ar yra persekiojimo priežasčių, ir jei taikoma viena kategorija, tai nereiškia, kad negali būti taikoma kita¹⁸. Šios nuostatos punktuose vartojami žodžiai „visų pirma“ rodo, kad joje nurodytų aplinkybių sąrašas nėra baigtinis. Galiausiai pagal suformuotą jurisprudenciją kiekvienas sprendimas suteikti pabėgėlio ar papildomos apsaugos statusą ar atsisakyti jį suteikti turi būti pagrįstas individualiu nagrinėjimu¹⁹.

23. JTVPK yra pažymėjęs, kad Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 punkto sąvoka „priklausymas tam tikrai socialinei grupei“ turi būti aiškinama kintamai, atsižvelgiant į įvairių visuomenės grupių įvairovę ir kintamą pobūdį, taip pat į tarptautinių žmogaus teisių standartų raidą. Valstybės yra pripažinusios moteris, šeimas, gentis, profesines grupes ir homoseksualius asmenis kaip sudarančius tam tikrą socialinę grupę pagal šią konvenciją. Nelygu konkrečios aplinkybės visuomenėje, moteris gali turėti galimybę kaip pagrindą nurodyti politines pažiūras (jei valstybė jos elgesį vertina kaip politinį pareiškimą, kurį siekia nuslopinti), religiją (jei jos elgesys grindžiamas religiniais įsitikinimais, kuriems valstybė priešinasi) arba priklausymą prie tam tikros socialinės grupės²⁰.

24. Tam, kad egzistuotų „tam tikra socialinė grupė“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą, turi būti įvykdytos dvi kumuliacinės sąlygos. Pirmą, tos grupės nariai turi turėti tas pačias „prigimtinės savybes“ ar „bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti“, arba tas pačias savybes ar įsitikinimus, kurie yra „tokie svarbūs to asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti“. Šios aplinkybės susijusios su tuo, ką galima apibūdinti kaip vidinius grupės aspektus. Antra, ši grupė atitinkamoje šalyje turi turėti individualų tapatumą, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią²¹. Tai yra visuomenės suvokimo elementas arba tai, ką galima laikyti išoriniais grupės aspektais. Šiuo atveju „atitinkama šalis“ yra kilmės šalis, šioje byloje nagrinėjamu atveju – Irakas, o „aplinkinė visuomenė“ – šios kilmės šalies visuomenė.

¹⁶ Žr. Direktyvos 2011/95 13 ir 18 straipsnius, siejamus su šios direktyvos 2 straipsnio d ir f punktuose nurodytų sąvokų „pabėgėlis“ ir „papildomą apsaugą galintis gauti asmuo“ apibrėžtimis. Direktyvos 2011/95 5 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad tai apima situacijas, kai visiškai pagrįsta persekiojimo baimė ar realus didelės žalos pavojus gali būti grindžiamas įvykiais, įvykusiais po to, kai prašytojas išvyko iš savo kilmės šalies. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neprašoma išaiškinti šią nuostatą.

¹⁷ Žr. šios išvados 2 punktą.

¹⁸ Nors 10 straipsnio 1 dalies d punkto antroje pastraipoje nurodyta, kad „siekiant pripažinti priklausymą prie tam tikros socialinės grupės arba nustatyti tokios grupės savybes, turi būti tinkamai atsižvelgiama į su lytimi susijusius aspektus, įskaitant lyties tapatybę“, tai netrukdo su lytimi susijusių aspektų nagrinėti atsižvelgiant į kitas Direktyvos 2011/95 10 straipsnyje nurodytas persekiojimo priežastis.

¹⁹ Direktyvos 2011/95 4 straipsnis. Taip pat žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Ahmedbekova* (C-652/16, EU:C:2018:801, 48 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija) ir JTVPK *Tarptautinės apsaugos gaires: Persekiojimas dėl lyties atsižvelgiant į 1951 m. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 dalį ir (arba) jos 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso*, 2002, 7 punktą.

²⁰ Žr. JTVPK *Tarptautinės apsaugos gaires: Priklausymas prie tam tikros socialinės grupės atsižvelgiant į 1951 m. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 dalį ir (arba) jos 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso*, 2002, 3 ir 4 punktai.

²¹ Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar šios kumuliacinės sąlygos yra įvykdytos, remdamasis konkrečia faktine situacija. Žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Ahmedbekova* (C-652/16, EU:C:2018:801, 89 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

b) Vidiniai grupės aspektai

25. Iš Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkto antros pastraipos teksto aišku, kad lytis²² ir su lytimi susiję aspektai gali būti svarbūs nustatant tam tikros socialinės grupės buvimą. Kai kuriais atvejais lytis gali būti pakankamas kriterijus tokiai grupei apibrėžti²³. JTVPK teigimu, moterys yra akivaizdus pavyzdys socialinio pogrupio, apibrėžiamo pagal prigimtines savybes, su kuriuo dažnai elgiama kitaip nei su vyrais. Kai kuriose visuomenėse moterys apskritai gali sudaryti ypatingą socialinę grupę, nes jos, palyginti su vyrais, yra nuolat diskriminuojamos naudojimosi pagrindinėmis teisėmis srityje²⁴.

26. Nagrinėjamu atveju apeliantės neteigia, kad turi teisę į tarptautinę apsaugą vien dėl savo lyties. Jos teigia, kad negali atsisakyti Nyderlanduose perimtų vertybių, normų ir elgesio, pagrįstų jų įsitikinimu lyčių lygybe. Taigi kyla klausimas, ar toks įsitikinimas gali būti arba bendra savybė, arba bendras įsitikinimas, kurie yra tokie svarbūs asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti. Pirma išnagrinėsiu žodžių „savybė“ ir „įsitikinimas“ reikšmę, o tada nagrinėsiu reikalavimą, kad turi būti bendras įsitikinimas, kuris yra toks svarbus asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jo atsisakyti.

1) Dėl sąvokų „savybė“ ir „įsitikinimas“ reikšmės

27. Kalbėdamas apie vertybes, normas ir elgesį, kuriuos apeliantės teigia perėmusios gyvendamos Nyderlanduose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad vertybių, normų ir elgesio perėmimas gali būti „savybė“, kuri yra tokia svarbi tapatumui, kad asmuo neturėtų būti verčiamas jos atsisakyti.

28. Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkte vartojamos sąvokos „prigimtinė savybė“ ir „savybes <...> kurie yra tokie svarbūs to asmens tapatumui ar sąžinei, kad jis neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti“ nėra apibrėžtos. Žodyne asmens „savybė“ apibrėžiama kaip „bruožas ar ypatybė, paprastai priklausanti šiam asmeniui ir skirta jį identifikuoti“. „Prigimtinis“ reiškia „įgimtas“ arba „nulemtas veiksnių, kuriuos asmuo turi nuo gimimo“. Prigimtinių savybių pavyzdžiai yra asmens ūgis, akių spalva ir genetinis paveldimumas. Direktyvoje 2011/95 pateiktas vienintelis „bendros savybės“ pavyzdys – seksualinė orientacija²⁵.

²² Direktyvoje 2011/95 sąvoka „lytis“ neapibrėžta, o kituose dokumentuose ji apibrėžiama kaip „socialiai susiformavę vaidmenys, elgsena, veikla ir bruožai, kuriuos tam tikra visuomenė laiko tinkamais moterims ir vyrams“ (žr. Konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija), kuri įsigaliojo 2014 m. rugpjūčio 1 d. (*Europos Tarybos sutarčių rinkinys* – Nr. 210), 3 straipsnio c punktą. 2023 m. gegužės 9 d. Europos Parlamentas patvirtino Europos Sąjungos prisijungimą prie šios konvencijos (taip pat žr. 2021 m. spalio 6 d. Nuomonę 1/19 (*Stambulo konvencija*), EU:C:2021:832).

²³ Generalinio advokato J. Richard de la Tour išvada byloje *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Moterys, nukentėjusios nuo smurto šeimoje)*, (C-621/21, EU:C:2023:314, 73 punktas).

²⁴ Žr. JTVPK *Tarptautinės apsaugos gaires: Persekiojimas dėl lyties atsižvelgiant į 1951 m. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 punktą ir (arba) jos 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso*, 2002, 30 ir 31 punktai; Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO), *EASO gairės dėl priklausymo prie tam tikros socialinės grupės*, 2020, p. 21; ir generalinio advokato J. Richard de la Tour išvadą byloje *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Moterys, nukentėjusios nuo smurto šeimoje)* (C-621/21, EU:C:2023:314, 71 punktas).

²⁵ Taip pat žr. 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *X ir kt.* (C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720, 46 punktas).

29. Remdamasis šiomis apibrėžtimis darau išvadą, kad tam tikrų vertybių, normų ir elgesio priėmimas negali būti laikomas „savybe“²⁶. Žodis „įsitikinimas“, reiškiantis „pritarimą arba jausmą, kad kažkas yra tiesa“, apeliančių aplinkybėmis atrodo tinkamesnis.

30. Atsižvelgiant į Nyderlandų vyriausybės ginamą poziciją, toliau svarbu išnagrinėti, ar Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkto pirmoje įtraukoje minimas tas pats įsitikinimas turi būti aiškinamas kaip implicitinė nuoroda į religinį ar politinį įsitikinimą. Komisija pabrėžia, kad žodžio „Glaubensüberzeugung“ vartojimas versijoje vokiečių kalba gali sukelti tam tikrų abejonių dėl to, ar aptariamas įsitikinimas turi būti religinio pobūdžio.

31. Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies b punkte, kuriame reglamentuojamas persekiojimas dėl religijos, nurodyti „teistiniai, neteistiniai ir ateistiniai įsitikinimai“. Pavyzdžiui, šio Direktyvos 2011/95 straipsnio versijose vokiečių, anglų, prancūzų ir nyderlandų kalbomis vartojami žodžiai „religiöse Überzeugung“, „religious belief“, „croyances religieuses“ ir „godsdiensstige overtuigingen“. Vis dėlto to paties straipsnio d punkto tose pačiose kalbinėse versijose vartojamos sąvokos yra „Glaubensüberzeugung“, „belief“, „croyance“ ir „geloof“.

32. Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies e punkte, susijusiam su politiniu persekiojimu, nurodomas pažiūrų, įsitikinimų ar tikėjimo turėjimas tam tikru klausimu, susijusiu su jos 6 straipsnyje nurodytais galimais persekiojimo vykdytojais ir jų politika ar metodais.

33. Taigi Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies b punkte nurodomi teistiniai, neteistiniai ir ateistiniai religiniai įsitikinimai; 10 straipsnio 1 dalies e punkte nurodomos politinės pažiūros, įsitikinimai ar tikėjimas tam tikru klausimu, o 10 straipsnio 1 dalies d punkte kalbama apie įsitikinimus, kurie yra tokie svarbūs tapatumui ar sąžinei, kad asmuo neturėtų būti verčiamas jų atsisakyti²⁷. Tuo remiantis neatrodo, jog tekstas arba kontekstas patvirtintų mintį, kad įsitikinimo, kaip tai suprantama pagal 10 straipsnio 1 dalies d punktą, pagrindas turi būti religinio arba politinio pobūdžio²⁸. Be to, aiškinant priešingai nepripažįstama, kad tam tikroje religijoje gali būti daug įvairių nuomonių esminiais klausimais ir kad asmuo gali keisti savo nuomonę šiais klausimais, nekeisdamas pačios religijos²⁹.

²⁶ Galbūt svarbu pridurti, jog Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkto pirmoje įtraukoje nurodyta, kad grupė taip pat gali būti laikoma tam tikra socialine grupe, kai jos nariai turi tas pačias prigimtines savybes ar bendrą istoriją, kurios negalima pakeisti. Nesu įsitikinęs, kad šis argumentas yra reikšmingas šioje byloje. Žinoma, galima teigti, kad tokiems asmenims, kaip antai apeliančios, kurios didelę dalį savo gyvenimo etapo, per kurį formavosi jų tapatybė, praleido valstybėje narėje, būdinga bendra istorija, kurios negalima pakeisti. Vis dėlto atrodo, kad šioje byloje nepateiktas joks argumentas, kad apeliančios galėtų pagrįstai baimintis būti persekiojamos dėl to, kad turi tokią bendrą istoriją.

²⁷ Tai neturi poveikio galimybei, kad įsitikinimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą, gali būti paremtas politiniais ir religiniais veiksniais arba paveiktas jų, ir kad šie veiksniai atlieka tam tikrą vaidmenį, susijusį su tuo, kaip kilmės šalies visuomenė suvokia grupę.

²⁸ Taip pat žr. Direktyvos 2011/95 29 ir 30 konstatuojamąsias dalis, kuriose aiškiai atskiriamos 10 straipsnio 1 dalyje išvardytos persekiojimo priežastys.

²⁹ Kitaip tariant, religiniai įsakai ir tikėjimo dogmos nereiškia, kad tarp tikinčiųjų nėra skirtingų religinių įsitikinimų. Pavyzdžiui, katalikai gali manyti, kad moterims turėtų būti leidžiama tapti išventintomis į kunigus, nepaisant to, kad pagal Kanonų teisės kodeksą (1024) tai draudžiama.

2) Ar aptariamas įsitikinimas yra bendras įsitikinimas, kuris yra toks svarbus tapatumui ar sąžinei, kad asmuo neturėtų būti verčiamas jo atsisakyti?

34. Tikėjimas lyčių lygybe lemia įvairius pasirinkimus, susijusius su išsilavinimu ir karjeros pasirinkimu, veiklos viešojoje sferoje apimtimi ir pobūdžiu, galimybe pasiekti ekonominę nepriklausomybę dirbant ne namuose, sprendimais, ar gyventi vienam, ar su šeima, ir laisvu partnerio pasirinkimu. Šie klausimai yra esminiai asmens tapatumui³⁰.

35. ESS 2 straipsnyje ir 3 straipsnio 3 dalyje lyčių lygybė įtvirtinta kaip viena iš pagrindinių Sąjungos vertybių ir tikslų, o Teisingumo Teismo jurisprudencijoje ji pripažįstama kaip pagrindinis Sąjungos teisės principas. SESV 8 straipsnyje nustatyta, kad Europos Sąjunga siekia pašalinti moterų ir vyrų nelygybę ir skatinti jų lygybę visose savo veiklos srityse. Pagal SESV 19 straipsnį Sąjungai leidžiama priimti teisės aktus, skirtus kovai su diskriminacija dėl lyties. SESV 157 straipsnyje nustatytas vienodo darbo užmokesčio už vienodos vertės darbą principas ir teisinis pagrindas lyčių lygybės užimtumo srityje teisės aktams priimti. SESV 157 straipsnio 4 dalyje pripažįstami teigiami veiksmai kaip priemonė lyčių lygybei pasiekti.

36. Nuo pirmųjų šios srities direktyvų priėmimo praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje Sąjunga parengė daug teisės aktų dėl lyčių lygybės, visų pirma užimtumo srityje, įskaitant tokius klausimus kaip vienodas darbo užmokestis, socialinė apsauga, užimtumas, darbo sąlygos ir priekabiavimas³¹. Šiais teisės aktais draudžiama tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija dėl lyties ir sukuriama asmenų teisės, kurių vykdymą galima užtikrinti valstybių narių teisinėse sistemose³².

37. Vertybės, normos ir elgesys, kuriuos apeliančės teigia perėmusios gyvendamos Nyderlanduose, taip pat atspindi tam tikras pagrindines teises, dabar įtvirtintas Chartijoje. 21 straipsnio 1 dalis apima teisę nebūti diskriminuojamam dėl lyties; Chartijos 23 straipsnyje pripažįstama teisė į lyčių lygybę visose srityse, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą³³; Chartijos 9 straipsnyje nurodyta teisė laisvai susituokti; Chartijos 11 straipsnyje numatyta saviraiškos laisvė; 14 straipsnyje įtvirtinta teisė į švietimą ir profesinio bei tęstinio mokymo prieinamumą; Chartijos 15 straipsnyje numatyta teisė dirbti ir pasirinkti profesiją³⁴. Valstybės narės taip pat yra Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims,

³⁰ E. Erikson buvo vienas pirmųjų psichologų, aprašęs tapatumo sąvoką asmenybės raidos kontekste. Jis manė, kad tapatybė leidžia asmeniui judėti per gyvenimą turint tikslą ir kryptį, jaučiant vidinį tapatumą ir tęstinumą laike ir vietoje. Tapatumas yra psichosocialinio pobūdžio, susiformavęs dėl individualių biologinių ir psichologinių gebėjimų, galimybių ir įvairios pagalbos, teikiamos asmens socialinės aplinkos. Tapatumas paprastai tampa pagrindiniu klausimu paauglystėje, kai asmuo sprendžia klausimus, susijusius su išvaizda, profesijos pasirinkimu, karjeros siekiais, išsilavinimu, santykiais, seksualumu, politinėmis ir socialinėmis pažiūromis, asmenybe ir interesais. Pagrindinės tapatumo problemos dažnai reikalauja tolesnių refleksijų ir permąstymo vėlesniame amžiuje. Psichologijos šaka, nagrinėjanti tapatumą ir savąjį „aš“, išplėtojo ir patobulino E. Erikson teorijas. Pavyzdžiui, žr. Branje S, de Moor EL, Spitzer J, Becht AI. „Dynamics of Identity Development in Adolescence: A Decade in Review“, *Journal of Research on Adolescence*, 2021, 1(4) t., p. 908–927.

³¹ Žr., pavyzdžiui, 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (OL L 204, 2006, p. 23), 2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 86/613/EEB (OL L 180, 2010, p. 1) ir 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyvą 2004/113/EB, įgyvendinančią vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo (OL L 373, 2004, p. 37).

³² Teisingumo Teismas dar 1976 m. konstatavo, kad Sąjungos teisėje numatytas vienodo darbo užmokesčio vyrams ir moterims principas veikia tiesiogiai, todėl fizinis asmuo gali juo remtis prieš savo darbdavį (1976 m. balandžio 8 d. Sprendimas *Defrenne*, 43/75, EU:C:1976:56).

³³ Visų asmenų lygybės prieš įstatymą teisė ir teisė į apsaugą nuo diskriminacijos yra visuotinė teisė, pripažinta Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.

³⁴ Taip pat žr. atitinkamas 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK), kurią yra pasirašiusios visos valstybės narės, nuostatas, visų pirma jos 14 straipsnį (diskriminacijos draudimas), 12 straipsnį (teisė tuoktis), 10 straipsnį (saviraiškos laisvė) ir EŽTK papildomo protokolo 2 straipsnį (teisė į mokslą).

kuria siekiama skatinti vienodą žmogaus teisių pripažinimą moterims, naudojimąsi jomis ir jų įgyvendinimą politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, civilinėje ir namų ūkio srityse, šalys³⁵.

38. Neabejoju, kad daugeliui žmonių, praleidusių savo gyvenimą Nyderlanduose, lyčių lygybės vertybės padarė tokią įtaką, kad jos tapo neatsiejamą jų tapatybės dalimi.

39. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirma, manau, jog negalima tikėtis, kad mergaitės ir moterys, perėmusios vertybes, normas ir elgesį, atspindinčius tikėjimą lyčių lygybe, atsisakys šio įsitikinimo, lygiai kaip ir negalima tikėtis, kad asmuo atsisakys savo religinių ar politinių įsitikinimų arba paneigs savo seksualinę orientaciją. Vadinasi, valstybės narės negali tikėtis, kad mergaitės ir moterys, siekdamos išlikti saugios, pritaikys savo elgesį, elgdamosi diskretiškai, juo labiau kad dėl savo prigimties tapatumo aspektai, kuriuos formuoja tikėjimas lyčių lygybe, dažnai pasireiškia viešumoje³⁶. Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad, kiek tai susiję su homoseksualiais asmenimis, Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkte nenumatyti apribojimai, susiję su veiksmais, kurių tam tikros socialinės grupės nariai gali imtis dėl savo tapatumo ar elgesio³⁷.

40. Taigi kyla klausimas, ar apeliančios pripažino ir perėmė tikėjimą lyčių lygybe tiek, kad jis tapo jų tapatybės dalimi³⁸. Atsižvelgdamas į apeliančių amžių ir jų buvimo Nyderlanduose trukmę, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrįstai pastebi, kad jos šioje valstybėje narėje praleido didelę dalį savo gyvenimo etapo, kuriuo formavosi jų tapatybė³⁹. Neabejoju, kad apeliančių pasinėrimas į šios valstybės narės kultūrą buvo gili patirtis, suteikusi joms galimybių ir atvėrusi tokių ateities perspektyvų, apie kurias kitu atveju jos galbūt nebūtų žinojusios. Taigi tikėtina, kad, priešingai nei jų bendraamžės Irake, kurios neturėjo tokios patirties, apeliančios perėmė gyvenimo būdą, atspindintį jų pagrindinių teisių, ypač tikėjimo lyčių lygybe, pripažinimą ir naudojimąsi jomis tiek, kad jos priėmė ir įsisavino šį tikėjimą tiek, kad jis tapo jų charakterio dalimi. Kompetentingos institucijos ir galiausiai nacionaliniai teismai turi įvertinti, kiek taip yra, atsižvelgdami į individualias apeliančių aplinkybes, prireikus į Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 2 dalyje nurodytą aplinkybę⁴⁰.

c) Išoriniai grupės aspektai

41. Nepaisant tam tikrų dviprasmybių, atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, kaip kompetentingos institucijos ir nacionaliniai teismai turėtų nustatyti, ar Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punkto reikalavimas yra

³⁵ Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja šią konvenciją priėmė 1979 m. gruodžio 18 d. ir ji įsigaliojo 1981 m. rugsėjo 3 d. (*Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys*, 1249 t., p. 13). Europos Sąjunga nėra šios konvencijos šalis.

³⁶ 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimas *X ir kt.* (C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720, 70–75 punktai). Galima pažymėti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) vertinimas 2011 m. birželio 28 d. Sprendime *Sufi ir Elmi prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, 275 punktas) susijęs su kitokiu klausimu, ar ieškovai toje byloje kėlė realų netinkamo elgesio, prieštaraujančio EŽTK 3 straipsniui, riziką ir (arba) EŽTK 2 straipsnio pažeidimą. Būtent šiame kontekste EŽTT svarstė, ar pareiškėjai galėtų išvengti šios rizikos „žaisdami žaidimą“.

³⁷ 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimas *X ir kt.* (C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720, 68 punktas).

³⁸ Žr. JTVPK *Tarptautinės apsaugos gairės: Priklausymas prie tam tikros socialinės grupės atsižvelgiant į 1951 m. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 punktą ir (arba) jos 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso*, 2002, 15 punktas. Taip pat žr. Europos prieglobsčio paramos biuro (EASO) gaires dėl priklausymo prie tam tikros socialinės grupės, 2020, p. 16.

³⁹ Žr. šios išvados 30 išnašą.

⁴⁰ Žr. šios išvados 45 punktą.

įvykdytas, t. y. ar tam tikra socialinė grupė turi individualų tapatumą atitinkamoje šalyje, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią. Šiame klausime keliamos problemos, susijusios su įrodinėjimo pareiga ir apeliančių reikalavimų vertinimu iš esmės.

1) Įrodinėjimo pareiga

42. Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tarptautinės apsaugos prašymas turi būti vertinamas išnagrinėjus kiekvieną atvejį individualiai ir atsižvelgiant į: a) visus vertintinus faktus, susijusius su kilmės šalimi, įskaitant kilmės šalies įstatymus ir kitus teisės aktus bei jų taikymo būdą; b) atitinkamus prašytojo pateiktus pareiškimus ir dokumentus ir c) prašytojo individualią padėtį ir asmenines aplinkybes. Pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 1 dalį valstybės narės gali laikyti, kad prašytojas privalo kuo greičiau pateikti visą informaciją tarptautinės apsaugos prašymui pagrįsti, įskaitant šį prašymą pagrindžiančius motyvus⁴¹. Taigi prašytojai turi nurodyti ir pagrįsti priežastis, dėl kurių bijo būti persekiojami savo kilmės šalyje.

43. Ar šis reikalavimas apima pareigą pagrįsti, kad tam tikra socialinė grupė, prie kurios prašytojas teigia priklausantis, atitinkamoje šalyje turi individualų tapatumą, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią (regis, tokią poziciją palaiko Nyderlandų vyriausybė)? Nemanau. Pareiškimai, kuriuos prašytojas privalo pateikti pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 1 dalį, kad pagrįstų tarptautinės apsaugos prašymą, yra tik atspirties taškas kompetentingoms institucijoms vertinant faktus ir aplinkybes, dėl kurių buvo pateiktas šis prašymas. Pagal šią nuostatą taip pat reikalaujama, kad valstybė narė, bendradarbiaudama su prašytoju, įvertintų atitinkamą su jo prašymu susijusią informaciją⁴².

44. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad praktiškai reikalavimas, pagal kurį valstybė narė turi bendradarbiauti atliekant vertinimą, reiškia, kad jei dėl kokios nors priežasties tarptautinės apsaugos prašytojo pateikta informacija yra neišsami, pasenusi arba nereikšminga, ši valstybė narė turi padėti prašytojui surinkti visą informaciją, būtiną šiam prašymui pagrįsti. Valstybės narės gali turėti geresnes galimybes nei prašytojai susipažinti su tam tikrų kategorijų dokumentais⁴³. Taigi atrodo, kad pareiga nustatyti, ar tam tikra socialinė grupė turi individualų tapatumą konkrečioje šalyje, vienodai tenka tiek prašytojui, tiek valstybei narei, o ne tik prašytojui. Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu priminti, kad pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 5 dalį prašytojo pareiškimų aspektų, kurie nėra pagrįsti dokumentais ar kitais įrodymais, nereikia patvirtinti, kai, be kita ko, šie pareiškimai laikomi nuosekliais ir įtikinamais ir neprieštarauja turimai bendrai ir konkrečiai informacijai, kuri yra svarbi prašytojo atvejui.

45. Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad vertinant, ar prašytojas visiškai pagrįstai bijo būti persekiojamas, nesvarbu, ar jis iš tikrųjų turi savybę, dėl kurios jis gali būti persekiojamas, jeigu persekiojimo vykdytojas priskiria šią savybę prašytojui⁴⁴. Iš šios nuostatos teksto aiškiai matyti, kad ji taikoma nustačius esant tam tikrą socialinę grupę. Priešingai, nei teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, persekiojimo vykdytojų suvokimo vertinimas nepakeičia nustatymo, ar grupė turi tapatumą kilmės šalyje, ir dėl to šis nustatymas

⁴¹ Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 2 dalis.

⁴² 2020 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Karo tarnyba ir prieglobstis)* (C-238/19, EU:C:2020:945, 52 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴³ Šiuo klausimu žr. 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *M.* (C-277/11, EU:C:2012:744, 65 ir 66 punktai) ir 2022 m. kovo 3 d. Sprendimą *Secretary of State for the Home Department (Iš Palestinos kilusio asmens be pilietybės pabėgėlio statusas)* (C-349/20, EU:C:2022:151, 64 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. *EASO praktinį vadovą. Įrodymų vertinimas*, 2015.

⁴⁴ Šiuo klausimu žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Ahmedbekova* (C-652/16, EU:C:2018:801, 85 punktą).

netampa mažiau svarbus. Šis vertinimas turi įtakos tik tam, koku mastu turi būti įrodyta, kad prašytojas priklauso prie tokios socialinės grupės, nes tarptautinės apsaugos prašymo tikslais gali pakakti įrodyti, kad jis paprasčiausiai suvokiamas kaip tokios grupės narys⁴⁵.

2) Vertinimas iš esmės

46. Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad baudžiamųjų įstatymų, konkrečiai skirtų homoseksualiems asmenims, buvimas gali leisti manyti, kad šie asmenys sudaro atskirą grupę, kurią aplinkinė visuomenė suvokia kaip skirtingą. Be to, tai, kad visuomenė priima tam tikrą vyrų elgesį, kai už tą patį moterų elgesį baudžiama, rodo, kad aplinkinė visuomenė moteris arba tam tikrų kategorijų moteris suvokia kaip kitokias. Taigi kompetentingos institucijos turi atsižvelgti į teisines taisykles ir socialinius bei kultūrinius papročius prašytojo kilmės šalyje⁴⁶.

47. Neseniai priimtose Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (toliau – EUAA)⁴⁷ gairėse dėl Irako nurodytos asmenų grupės, kurias aplinkinė visuomenė suvokia kaip kitokias. Remiantis gairėmis dėl šios šalies, asmenys, ypač moterys, kurios nusižengia socialiniams papročiams, gali būti suvokiamos kaip amoralios, yra stigmatizuojamos ir joms gresia didelė žala⁴⁸. Nurodoma, kad tokie nusižengimai apima nesantuokinius lytinius santykius, buvimą išžaginimo ar kitokio seksualinio smurto auka, atsisakymą tuoktis su vyru, kurį parinko šeima⁴⁹, santuoką prieš šeimos valią, netinkamą išvaizdą ar aprangą ir nepriimtinius ryšius ar pasimatymus. Nurodoma, kad moterims priimtinos darbo vietos apsiriboja tik su namais susijusiais sektoriais ir vyriausybės įstaigomis. Visuomenė smerkia moteris ir merginas, kurios dirba parduotuvėse, kavinėse, pramogų, slaugos ar transporto sektoriuje. Moterų vieša veikla, įskaitant jų buvimą ir veiklą internete, gali sukelti priekabiavimą. Moterims gali būti ribojama galimybė dalyvauti protestuose, nes jų šeimos bijo neigiamo požiūrio. Dėl seksualinio šmeižto visuomenė jas gali imti stigmatizuoti arba laikyti pažeminusiomis šeimos garbę⁵⁰.

48. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad mergaitės ir moterys, kurios tiki lyčių lygybe, dėl tokio įsitikinimo apraiškų Irake gali būti laikomos nusižengiančiomis socialiniams papročiams, pavyzdžiui, dėl pareiškimų ar elgesio, susijusio su pasirinkimu tokiais klausimais kaip išsilavinimas, karjera ir darbas už namų ribų, veiklos viešojoje sferoje mastas ir pobūdis,

⁴⁵ Pagal analogiją žr. 2018 m. sausio 25 d. Sprendimą *F* (C-473/16, EU:C:2018:36, 31 ir 32 punktai) ir generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Fathi* (C-56/17, EU:C:2018:621, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴⁶ Žr. Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 3 dalies a punktą, generalinės advokatės E. Sharpston išvadą sujungtose bylose *X ir kt.* (C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:474, 35 punktas) ir byloje *Shepherd* (C-472/13, EU:C:2014:2360, 56 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato R. de la Tour išvadą byloje *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Moterys, nukentėjusios nuo smurto šeimoje)* (C-621/21, EU:C:2023:314, 72 ir 73 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

⁴⁷ EUAA buvo įsteigta 2021 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2021/2303 dėl Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 439/2010 (OL L 468, 2021, p. 1), siekiant pakeisti ir perimti EASO funkcijas.

⁴⁸ Žr. EUAA, *Šalies gairės. Irakas. Bendra analizė ir gairės*, 2022, visų pirma 2.13 ir 2.17 skirsniai. JTVPK mano, kad, atsižvelgiant į individualias aplinkybes, asmenims, kurie laikomi pažeidžiančiais griežtas islamo taisykles, gali būti reikalinga tarptautinė pabėgėlių apsauga dėl jų religijos ar priklausymo prie tam tikros socialinės grupės: JTVPK, *Tarptautinės apsaugos motyvai dėl iš Irako Respublikos bėgančių asmenų*, 2019, p. 79 ir 80.

⁴⁹ Vaikų santuokos yra nuolatinis reiškinys Irake, kur teisėtas santuokinis amžius yra 15 metų su tėvų leidimu ir 18 metų be tėvų leidimo. (EUAA, *Šalies gairės. Irakas. Bendra analizė ir gairės*, 2022, 2.16 skirsnis). Kaip nurodo organizacija partnerė *Girls not Brides*, 28 % mergaičių Irake susituokia iki 18 metų, o 7 % – iki 15 metų. Dėl vaikų santuokų apskritai žr. 2018 m. liepos 4 d. Europos Parlamento rezoliuciją „ES kovos su ankstyva ir priverstine santuoka išorės strategijos kūrimas: tolesni veiksmai“ (2017/2275(INI)).

⁵⁰ Pavyzdžiui, žr. EUAA kilmės šalies informacinę ataskaitą „Svarbiausi Irako socialiniai ir ekonominiai rodikliai: Bagdadas, Basra ir Erbilis“, 2020, visų pirma 1.4 skirsnį; EUAA, *Šalies gairės. Irakas. Bendra analizė ir gairės*, 2022, visų pirma 2.13 ir 2.16.4 skirsnius, ir 2020 m. spalio 28 d. *Humanists International* ataskaitą dėl Irako, visų pirma skyrių „Moterų ir mažumų diskriminacija“.

sprendimai, ar gyventi vienai, ar su šeima, ir laisvas partnerio pasirinkimas. Kompetentingos institucijos ir nacionaliniai teismai turi nustatyti, ar iš tikrųjų taip yra apeliančių individualiomis aplinkybėmis.

d) Persekiojimas

49. Kai kurios pastabas pateikusios šalys teigė, kad apeliančės nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, jog grįžus į kilmės valstybę jos bus persekiojamos. Tai yra kitas, nors ir susijęs, klausimas⁵¹, nei nustatyti, ar jos priklauso prie tam tikros socialinės grupės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies d punktą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neprašo išaiškinti Direktyvos 2011/95 nuostatų, konkrečiai susijusių su visiškai pagrįstos persekiojimo baimės vertinimu. Pakanka pažymėti, kad pagal Direktyvos 2011/95 8 straipsnio 2 dalį valstybės narės, nagrinėdamos, ar prašytojas turi visiškai pagrįstą baimę būti persekiojamas, turi atsižvelgti, be kita ko, į bendrąsias aplinkybes, vyraujančias atitinkamoje kilmės šalies dalyje. Šiuo tikslu jos turi gauti tikslią naujausią informaciją iš atitinkamų šaltinių, pavyzdžiui, JTVPK ir EUAA.

50. Naujausiose šalies gairėse dėl Irako nurodyta, kad mergaitėms ir moterims, kurios nusižengia socialiniams papročiams, gali būti taikomi tokie griežti veiksmai, kad jie prilygsta persekiojimui⁵². Taigi gali būti, kad dėl to, jog apeliančės būtų suvokiamos kaip kitokios šiuo požiūriu⁵³, jos ir (arba) jų artimiausi šeimos nariai galėtų susilaukti atsakomųjų veiksmų, kurie pagal Direktyvos 2011/95 9 straipsnį laikomi persekiojimu. Vėlgi tokių grėsmių tikimybę ir rimtumą, atsižvelgdamos į apeliančių aplinkybes, turi įvertinti kompetentingos institucijos ir nacionaliniai teismai.

B. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

51. Trečiąjį klausimą sudaro dvi dalys. Pirmą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tarptautinės apsaugos prašyme pagal Sąjungos teisę sprendimą priimančias asmuo įpareigojamas nustatyti geriausius vaiko interesus ir į juos atsižvelgti, nes ši sąvoka minima Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje. Antra, jis nori sužinoti, ar atsakymas į pirmąją šio klausimo dalį būtų kitoks, jei būtų atsižvelgta į tai, kas labiausiai atitinka vaiko interesus, t. y. į tai, ką jis vadina „leidimo gyventi šalyje suteikimu įprastiniais pagrindais“.

52. Šiomis aplinkybėmis svarbu tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nagrinėjama byla susijusi su paskesniais, o ne pradinais tarptautinės apsaugos prašymais⁵⁴.

⁵¹ Generalinio advokato R. de la Tour išvada byloje *Intervjuirasht organ na DAB pri MS (Moterys, nukentėjusios nuo smurto šeimoje)*, C-621/21, EU:C:2023:314, 74–77 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

⁵² Žr. šios išvados 47 punktą.

⁵³ Direktyvos 2011/95 9 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad tarp šios direktyvos 10 straipsnyje nurodytų priežasčių ir persekiojimo veiksmų, kaip jie suprantami pagal 9 straipsnio 1 dalį, arba apsaugos nuo tokių veiksmų nebuvimo būtų ryšys.

⁵⁴ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyvos 2013/32 40 straipsnio 2 dalyje nedaroma jokie skirtumo tarp pirmojo tarptautinės apsaugos prašymo ir paskesnio prašymo, kiek tai susiję su informacijos ar duomenų, galinčių įrodyti, kad prašytojas atitinka sąlygas būti priskirtam prie tarptautinės apsaugos gavėjų pagal Direktyvą 2011/95, pobūdžiu, todėl duomenų ir aplinkybių, kuriais grindžiami šie prašymai, vertinimas abiem atvejais turi būti atliekamas pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnį (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Nauja informacija arba duomenys)*, C-921/19, EU:C:2021:478, 40 punktas).

1. Dėl pirmos klausimo dalies

53. Direktyvos 2011/95 2 straipsnio k punkte nepilnametis, kitaip tariant, vaikas apibrėžiamas kaip „jaunesnis nei 18 metų trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės“.

54. Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje ir 51 straipsnio 1 dalyje pabrėžiamas esminis vaiko teisių pobūdis ir reikalavimas, kad valstybės narės, įgyvendindamos Sąjungos teisę, paisytų šių teisių. Taigi Direktyva 2011/95 turi būti aiškinama ir taikoma atsižvelgiant į Chartijos 24 straipsnio 2 dalį⁵⁵. Tai atspindėta Direktyvos 2011/95 16 konstatuojamojoje dalyje, kurioje nurodyta, kad šia direktyva siekiama skatinti taikyti, be kita ko, Chartijos 24 straipsnį, ir jos 18 konstatuojamojoje dalyje, pagal kurią valstybės narės, įgyvendindamos šią direktyvą, visų pirma turėtų atsižvelgti į geriausius vaiko interesus pagal 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją⁵⁶. Vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma turėtų tinkamai atsižvelgti į šeimos vienovės principą, nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, saugumo ir apsaugos aspektus, taip pat į nepilnamečio nuomonę pagal jo amžių ir brandą.

55. Pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnio 3 dalies c punktą reikalaujama, kad tarptautinės apsaugos prašymas būtų vertinamas išnagrinėjus kiekvieną atvejį individualiai ir atsižvelgiant į prašytojo individualią padėtį ir asmenines aplinkybes, įskaitant tokius veiksnius kaip antai jo biografijos faktai, lytis ir amžius, kad pagal prašytojo asmenines aplinkybes būtų įvertinta, ar prieš jį vykdyti ar galimai vykdyti veiksmai galėtų būti laikomi persekiojimu arba didele žala. Jos 9 straipsnio 2 dalies f punkte patikslinta, kad persekiojimo veiksmai pagal pobūdį gali būti susiję, be kita ko, su tuo, kad asmuo yra vaikas⁵⁷.

56. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, ir kaip nurodyta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje⁵⁸, laikaisi nuomonės, kad geriausi vaiko interesai turi būti nustatomi individualiai ir į juos turi būti atsižvelgiama vertinant tarptautinės apsaugos prašymus, įskaitant paskesnius prašymus.

57. Nyderlandų vyriausybė teigė, kad kompetentingos Nyderlandų valdžios institucijos pakankamai atsižvelgia į geriausius vaiko interesus, nes jie tinkamai atspindimi visais procedūriniais sprendimo dėl tarptautinės apsaugos prašymo, susijusio su vaikais arba apimančio vaikus, aspektais, pavyzdžiui, taikant vaikui tinkamas apklausos procedūras⁵⁹.

58. Vaikams jautrių procesinių garantijų taikymas turi didelę praktinę reikšmę. Vis dėlto nei Chartijos 24 straipsnyje, nei Vaiko teisių konvencijos 3, 9, 12 ir 13 straipsniuose, kuria grindžiama ši Chartijos nuostata, nei Direktyvoje 2011/95 ar Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra jokios informacijos, kuri rodytų, kad vertinant su vaikais susijusių prašymų esmę neturėtų būti atsižvelgiama į geriausius vaiko interesus. Pačioje Chartijos

⁵⁵ Pagal analogiją žr. 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos narys)* (C-768/19, EU:C:2021:709, 38 punktas) ir 2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimą *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos susijungimas su nepilnamečiu pabėgėliu)* (C-273/20 ir C-355/20, EU:C:2022:617, 36–39 punktai).

⁵⁶ Pasirašyta 1989 m. lapkričio 20 d. (*Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys*, 1577 t., p. 3). Pagal su Pagrindinių teisių chartija susijusius išaiškinimus (OL C 303, 2007, p. 17) Chartijos 24 straipsnis grindžiamas šia konvencija, kurią ratifikavo visos valstybės narės, visų pirma jos 3, 9, 12 ir 13 straipsniais. Pagal analogiją žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Ahmedbekova* (C-652/16, EU:C:2018:801, 64 punktas).

⁵⁷ Kelios kitos Direktyvos 2011/95 nuostatos ir jos 38 konstatuojamoji dalis taip pat atspindi Chartijos 24 straipsnio reikalavimus. Direktyvos 2011/95 20 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės atsižvelgtų į specifinę pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, padėtį. Jos 20 straipsnio 5 dalyje patikslinta, kad įgyvendindamos šios direktyvos VII skyriaus nuostatas dėl nepilnamečių, kuriems buvo suteikta tarptautinė apsauga, valstybės narės pirmiausia atsižvelgia į geriausius vaiko interesus. VII skyriaus nuostatos susijusios, pavyzdžiui, su švietimo ir sveikatos priežiūros galimybėmis (atitinkamai Direktyvos 2011/95 27 straipsnio 1 dalis ir 30 straipsnis). Vis dėlto 20 straipsnio 3 ir 5 dalių reikalavimai neapima Direktyvos 2011/95 II skyriaus nuostatų, t. y. nuostatų, konkrečiai susijusių su tarptautinės apsaugos prašymų vertinimu, įgyvendinimo.

⁵⁸ 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Bundesrepublik Deutschland (Šeimos narys)* (C-768/19, EU:C:2021:709, 38 punktas).

⁵⁹ Pagal Direktyvos 2013/32 15 straipsnio 3 dalies e punktą.

24 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad į vaiko interesus „turi būti“ atsižvelgiama „visuose“ veiksmuose, susijusiuose su vaikais⁶⁰. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją vaiko interesus galima nustatyti tik bendrai ir išsamiai įvertinus jo padėtį⁶¹. Šiomis aplinkybėmis gali būti naudingos ar net būtinos ekspertų rekomendacijos. Komisija teisingai primena, kad pagal Direktyvos 2013/32 10 straipsnio 3 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad sprendimai dėl tarptautinės apsaugos prašymų būtų priimami tinkamai išnagrinėjus prašymus ir kad prašymus nagrinėjantys ir sprendimus priimančios darbuotojai turėtų galimybę prireikus tartis su ekspertais, be kita ko, su vaikais susijusiais klausimais⁶².

59. Norėčiau pridurti, kad tuo atveju, kai laikotarpiu nuo pradinio tarptautinės apsaugos prašymo vertinimo dienos iki bet kurio paskesnio prašymo iš esmės ir reikšmingai pasikeičia vaiko aplinkybės ar sveikata, siekiant nustatyti geriausius vaiko interesus gali būti tinkama įvertinti juos iš naujo⁶³.

60. Sprendimai dėl to, kada ir kaip tiksliai turi būti nustatomi tokio pobūdžio klausimai ir į juos atsižvelgiama, yra klausimai, priklausantys valstybių narių procesinės autonomijos įgyvendinimui, turint omenyje tai, kad reikia laikytis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų⁶⁴.

61. Taigi, norint priimti sprendimą dėl nepilnamečio tarptautinės apsaugos prašymo arba su nepilnamečiu susijusį arba reikšmingų pasekmių jam sukeltą sprendimą dėl tarptautinės apsaugos prašymo⁶⁵, laikantis Direktyvos 2011/95, siejamos su Chartijos 24 straipsnio 2 dalimi ir 51 straipsnio 1 dalimi, reikalavimų, būtina įvertinti geriausius vaiko interesus. Atliekant tokį tinkamą vertinimą gali būti atsižvelgiama į tokius veiksnius kaip vaiko kalendorinis amžius, raidos amžius, lytis, ypatingas pažeidžiamumas, šeiminių padėtis, išsilavinimas ir jo fizinės bei psichinės sveikatos būklė⁶⁶.

62. Šiomis aplinkybėmis pritariu Čekijos, Vengrijos ir Nyderlandų vyriausybės pastaboms, kad geriausi vaiko interesai yra tik vienas iš aspektų vertinant tarptautinės apsaugos prašymą. Svarbu priminti, kad Direktyvos 2011/95 tikslas – nustatyti asmenis, kuriems, atsižvelgiant į aplinkybes, tikrai ir teisėtai reikia tarptautinės apsaugos Sąjungoje. Tarptautinė apsauga gali būti suteikta tik pabėgėliams ir papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims, kaip apibrėžta atitinkamai šios direktyvos 2 straipsnio d ir f punktuose. Atsižvelgdamos į šį teisinį kontekstą, kompetentingos institucijos pirmiausia turi atsižvelgti į geriausius vaiko interesus⁶⁷, o pabėgėlio statuso ir

⁶⁰ Taip pat žr. Vaiko teisių komiteto Bendrąjį komentarą Nr. 14 (2013) dėl atsižvelgimo pirmiausia į geriausius vaiko interesus (3 straipsnio 1 dalis) CRC/C/GC/14, kuriame paaiškinama, kad geriausi vaiko interesai – tai materialinė teisė, aiškinimo principas ir procedūrinė taisyklė.

⁶¹ Pagal analogiją žr. 2021 m. sausio 14 d. Sprendimą *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Nelydimo nepilnamečio grąžinimas)* (C-441/19, EU:C:2021:9, 46 punktą).

⁶² Visų pirma žr. Direktyvos 2013/32 10 straipsnio 3 dalies d punktą.

⁶³ Žr. EASO *Praktinį vadovą dėl geriausių vaiko interesų prieglobsčio procedūrose*, 2019, p. 13, kuriame teigiama, kad atsižvelgimas pirmiausia į vaiko interesus yra tęstinis procesas, kai, prieš priimant bet kokį svarbų administracinį sprendimą, reikalingas įvertinimas.

⁶⁴ Pagal analogiją žr. 2020 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Paskesnio prašymo atmetimas – Skundo pateikimo terminas)* (C-651/19, EU:C:2020:681, 34 ir 35 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

⁶⁵ Pagal analogiją žr. 2021 m. kovo 11 d. Sprendimą *État belge (Vieno iš nepilnamečio tėvų grąžinimas)* (C-112/20, EU:C:2021:197, 33–38 punktai) ir 2022 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Belgische Staat (Susituokęs nepilnametis pabėgėlis)* (C-230/21, EU:C:2022:887, 48 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁶⁶ Pagal analogiją žr. 2021 m. sausio 14 d. Sprendimą *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Nelydimo nepilnamečio grąžinimas)* (C-441/19, EU:C:2021:9, 47 punktą).

⁶⁷ Pavyzdžiui, jei sprendimus priimančias asmuo pagrįstai daro prielaidą, kad tėvų prašymas suteikti tarptautinę apsaugą nebus patenkintas, tada gali būti, kad vaiko interesus geriausiai atitiktų jo grąžinimas su tėvais į kilmės šalį.

papildomos apsaugos statuso suteikimas trečiųjų šalių piliečiams, kurių padėtis visiškai nesusijusi su tarptautinės apsaugos teikimo logika, prieštarautų Direktyvos 2011/95 bendrai sistemai ir tikslams⁶⁸.

63. Kalbėdamas apie prašymą suteikti tarptautinę apsaugą, kai geriausi vaiko interesai yra ypač svarbūs, turiu omenyje aplinkybes, kai vaiko specifinis psichinis ar fizinis pažeidžiamumas rodo, kad veiksmai, kurie nebūtų laikomi persekiojimo veiksmais, jei jie paveiktų kitą vaiką, kuris nėra toks pažeidžiamas, arba suaugusįjį, atsižvelgiant į kitas svarbias aplinkybes, pavyzdžiui, galimybę gauti šeimos paramą kilmės šalyje, turėtų sunkesnę poveikį tam vaikui tiek, kad jie būtų laikomi persekiojimo veiksmais, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 9 straipsnį. Geriausi vaiko interesai taip pat ypač svarbūs esant būtent su vaikais susijusioms persekiojimo formoms⁶⁹.

64. Tokia situacija aiškiai skiriasi nuo aplinkybių, dėl kurių buvo priimtas Sprendimas *M'Bodj*⁷⁰; jame Teisingumo Teismas konstatavo, kad tinkamų sveikatos priežiūros paslaugų nebuvimas prašytojo kilmės šalyje reiškia nežmonišką ar žeminančią elgesį tik tuo atveju, jei sunkia liga sergančiam prašytojui tyčia neteikiamos sveikatos priežiūros paslaugos ir kad valstybei narei draudžiama nustatyti arba palikti galioti nuostatas, pagal kurias trečiosios šalies piliečiui, sergančiam sunkia liga, suteikiamas papildomos apsaugos statusas, motyvuojant pavojumi, kad jo sveikata pablogės dėl to, kad jo kilmės šalyje jis negali gauti tinkamo gydymo.

65. Visus šiuos aspektus turi įvertinti kompetentingos institucijos ir galiausiai nacionaliniai teismai, nagrinėdami individualius tarptautinės apsaugos prašymus.

2. Dėl antros klausimo dalies

66. Atsižvelgdamas į tai, kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo trečiojo klausimo antrą dalį, suprantu, kad į ją atsakyti nereikia, jei į pirmąją dalį būtų atsakyta taip, jog pagal Sąjungos teisę reikalaujama, kad sprendimą priimančias asmuo, spręsdamas dėl tarptautinės apsaugos prašymo, nustatytų geriausius vaiko interesus ir į juos atsižvelgtų.

67. Bet kuriuo atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą sunku suprasti, kodėl tarp to, kas vyksta per procedūrą, susijusią su „prašymu suteikti leidimą gyventi šalyje įprastiniais pagrindais“, kuri, Nyderlandų vyriausybės teigimu, nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį⁷¹, ir tarptautinės apsaugos prašymų pagal nacionalinę teisę, kuria perkeliama Direktyva 2011/95, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje yra koks nors faktinis ar loginis ryšys. Prancūzijos ir Vengrijos vyriausybės ir Komisija mano, kad nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra pakankamai informacijos, visų pirma susijusios su sąvoka „prašymas suteikti leidimą gyventi šalyje įprastiniais pagrindais“, kad Teisingumo Teismas galėtų naudingai atsakyti į trečiojo klausimo antrą dalį. Be to, atsakydamas į per teismo posėdį Teisingumo Teismo pateiktą klausimą apeliančių atstovas patvirtino, kad ši byla susijusi tik su

⁶⁸ Pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *M'Bodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452, 44 punktas).

⁶⁹ Pagal analogiją žr. 2012 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *Y ir Z* (C-71/11 ir C-99/11, EU:C:2012:518, 65 ir 66 punktai) ir JTVPK, *Tarptautinės apsaugos gairių Nr. 8 „Vaikų prieglobsčio prašymai pagal 1951 m. Konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 punktą ir 1 straipsnio F skirsnį ir (arba) 1967 m. Protokolą dėl pabėgėlių statuso“*, 2009, 15–17 punktus. Taip pat žr. šių gairių skirsnį, skirtą būtent su vaikais susijusioms persekiojimo formoms.

⁷⁰ 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas (C-542/13, EU:C:2014:2452).

⁷¹ Savo pastabose dėl penktojo klausimo, kuris taip pat susijęs su leidimo gyventi šalyje suteikimu įprastiniais pagrindais, Nyderlandų vyriausybė Teisingumo Teismui nurodė 2000 m. lapkričio 23 d. *Vreemdelingenbesluit 2000* (2000 m. Nutarimas dėl užsieniečių) 3.6a straipsnį (*Stb.* 2000, Nr. 497).

tarptautinės apsaugos prašymais, o ne su „prašymais suteikti leidimą gyventi šalyje įprastiniais pagrindais“. Tai patvirtina Nyderlandų vyriausybės argumentą, kad trečiojo klausimo antra dalis neturi reikšmės siekiant išspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamus klausimus. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti, kad trečiojo klausimo antra dalis nepriimtina, ir siūlau jos toliau nenagrinėti⁷².

C. Dėl ketvirtojo klausimo

68. Ketvirtasis klausimas konkrečiai susijęs su žala, kurią nepilnametis patiria dėl ilgo buvimo valstybėje narėje, ir su tuo, ar prireikus į tai turi būti atsižvelgta nagrinėjant paskesnį tarptautinės apsaugos prašymą iš esmės. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad gali būti svarbu atsižvelgti į tai, ar pirminis prašymas buvo išnagrinėtas per Sąjungos teisėje nustatytus terminus, ar prašytojo buvimas valstybėje narėje buvo teisėtas ir ar buvo įvykdyta anksčiau nustatyta prievolė grįžti.

69. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog apeliančės teigia, kad dėl streso gyventi nebūnant tikroms dėl jų šeimos pirminių tarptautinės apsaugos prašymų baigties ir grėsmės būti priverstinai grąžintoms į savo kilmės šalį, buvo padaryta žalos jų vystymuisi ar jų raida sulėtėjo, ir šiuos prašymus grindė patvirtinamaisiais dokumentais. Išskyrus apeliančių atstovą, visos šalys, atsakiusios į ketvirtąjį klausimą, teigia, kad paskesnio tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimo baigtis neturėtų būti nustatoma remiantis tokio pobūdžio žala.

70. Nekyla jokių abejonių, kad gyvenimas ilgą laiką nebūnant tikram ir grėsmės akivaizdoje sukelia stresą, dėl kurio vaikams gali vėluoti ar sutrikti raida⁷³. Tai savaimė nėra aplinkybė, galinti pagrįsti teisę į tarptautinę apsaugą pagal Direktyvą 2011/95 arba pateisinti švelnesnį požiūrį į šiuo tikslu pateikto prašymo vertinimą, kaip, regis, daro prielaidą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Apeliančių tėvai nusprendė, kad jų vaikų interesus geriausiai atitinka tai, kad būtų išnaudotos visos turimos teisinės gynybos priemonės, susijusios su pirminiu šeimos prašymu suteikti tarptautinę apsaugą, ir kad jų vaikų vardu būtų teikiami paskesni prašymai. Nėra jokios informacijos, kuri rodytų, kad šių prašymų ir apeliacinių skundų nagrinėjimas užtruko ilgiau, nei buvo galima pagrįstai tikėtis. Šeimos buvimas Nyderlanduose neišvengiamai prasitęsė dėl apeliančių tėvų sprendimų. Turi būti laikoma, kad tėvai, atsižvelgdami į šias aplinkybes, apsvarstė savo sprendimų pasekmes savo vaikų gerovei. Galima daryti prielaidą, kad savo sprendimus jie priėmė manydami, jog jų vaikams geriau likti Nyderlanduose nei grįžti į Iraką. Galbūt tai ir nebuvo idealus pasirinkimas, tačiau, remiantis pačių apeliančių argumentais, sunku pripažinti, kad jos patyrė didesnę žalą nei tuo atveju, jei jų tėvai būtų nusprendę kartu su jomis grįžti į Iraką.

71. Galiausiai, priimant sprendimus dėl tarptautinės apsaugos prašymų, susijusių su nepilnamečiu asmeniu, reikia atsižvelgti į jo raidos amžių ir jo fizinės bei psichinės sveikatos būklę tuo metu, kai atliekamas vertinimas. Atsižvelgiant į tai aplinkybės, galėjusios sukelti neigiamą poveikį vaiko raidai ar sveikatai, neturi reikšmės.

⁷² 2021 m. sausio 14 d. Sprendimas *International Protection Appeals Tribunal ir kt.* (C-322/19 ir C-385/19, EU:C:2021:11, 51–55 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

⁷³ Pavyzdžiui, žr. Kalverboer, M. E. ir Zijlstra, A. E., Knorth, E. J., „The developmental consequences for asylum-seeking children living with the prospect for five years or more of enforced return to their home country“, *European Journal of Migration and Law*, 11 t., Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 41–67.

D. Dėl penktojo klausimo

72. Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar nacionalinė teisinė praktika, pagal kurią pirminiai ir paskesni tarptautinės apsaugos prašymai skiriasi tuo, kad paskesnių tarptautinės apsaugos prašymų atveju neatsižvelgiama į įprastinius pagrindus, yra suderinama su Sąjungos teise, atsižvelgiant į Chartijos 7 straipsnį, siejamą su jos 24 straipsnio 2 dalimi.

73. Sunku nustatyti šio klausimo ryšį su Sąjungos teise ir jo svarbą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, kuri susijusi su vélesniais tarptautinės apsaugos prašymais, o ne su prašymais suteikti leidimą gyventi šalyje įprastiniais pagrindais, kurių, kaip teigia Nyderlandų vyriausybė, Sąjungos teisė nereglamentuoja. Taigi siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti, kad šis klausimas yra nepriimtinas dėl tų pačių priežasčių, kurios išdėstytos šios išvados 67 punkte.

V. Išvada

74. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch* (Hagos apylinkės teismas, posėdžiaujantis Hertogenbose, Nyderlandai) pateiktus klausimus atsakyti taip:

1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų 10 straipsnio 1 dalies d punktas

turi būti aiškinamas taip:

- trečiųjų šalių pilietės mergaitės ir moterys dėl savo biologinės lyties turi joms bendrą prigimtine savybę ir dėl to, kad ilgą gyvenimo laikotarpio dalį, kai formavosi jų tapatybė, gyveno valstybėje narėje, gali turėti susiformavusį įsitikinimą dėl lyčių lygybės, kuris yra toks svarbus jų tapatumui, kad jos neturėtų būti verčiamos jo atsisakyti;
- siekdamas nustatyti, ar grupė turi individualų tapatumą kilmės šalyje, nes aplinkinė visuomenė ją suvokia kaip kitokią, valstybės narės pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnį privalo atsižvelgti į visas reikšmingas faktines aplinkybes, susijusias su kilmės šalimi tuo metu, kai priimamas sprendimas dėl tarptautinės apsaugos prašymo, įskaitant tos kilmės šalies įstatymus ir kitus teisės aktus bei jų taikymo būdą, taip pat į visus svarbius duomenis, kuriuos pateikia tarptautinės apsaugos prašytojas;
- grupė, sudaryta iš moterų ir mergaičių, kurias vienija tikėjimas lyčių lygybe, kilmės šalyje turi individualų tapatumą, jeigu, kai jos išreiškia šį tikėjimą savo pareiškimais ar elgesiu, tos šalies visuomenė jas suvokia kaip nusižengiančias socialiniams papročiams;
- nebūtina, kad tas pats tikėjimas lyčių lygybe turėtų religinį ar politinį pagrindą.

2. Direktyva 2011/95, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 2 dalimi ir 51 straipsnio 1 dalimi

turi būti aiškinama taip:

- nacionalinė praktika, pagal kurią sprendimą priimančiam asmuo, nagrinėdamas tarptautinės apsaugos prašymą arba vėlesnį tarptautinės apsaugos prašymą iš esmės, pirmiausia neatsižvelgia į geriausias vaiko interesus arba pasveria vaiko interesus, prieš tai kiekvienoje procedūroje nenustatęs, kokie yra geriausi vaiko interesai, yra nesuderinama su Sąjungos teise;
- geriausių vaiko interesų nustatymo metodiką ir tvarką turi nustatyti valstybės narės, visapusiškai atsižvelgdamos į veiksmingumo principą;
- žala, kurią nepilnametis patyrė dėl savo ilgo buvimo valstybėje narėje, nėra svarbi sprendžiant, ar patenkinti paskesnį tarptautinės apsaugos prašymą, kai tas ilgas buvimas valstybėje narėje yra nepilnamečio tėvų ar globėjų sprendimo išnaudoti teises priemones, kuriomis galima ginčyti pradinio prašymo atmetimą, ir pateikti paskesnį tarptautinės apsaugos prašymą rezultatas.